

Luiza Mej Olkot

Male žene

Dobre supruge

Prevela

Dubravka Srećković Divković

Laguna

Naslov originala

Louisa May Alcott

LITTLE WOMEN & GOOD WIVES

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

**KLASICI
SVETSKE
KNJIŽEVNOSTI**

Edicija SVETSKI KLASICI

KNJIGA BR. 21

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

Zašto se rado vraćamo priči o porodici Marč čak i 150 godina nakon prvog objavljivanja?	11
(Jelena Spasić)	

MALE ŽENE

I. Igra poklonika	27
II. Jedan srećan Božić	38
III. Mladi Lorens	53
IV. Tovari	65
V. Dobrosusedski odnosi	80
VI. Bet pronalazi dvor Lepotnik	94
VII. Ejmina Dolina poniznosti	103
VIII. Džo se susreće sa Apolionom	112
IX. Meg odlazi na vašar taštine	125
X. PK i PS	144
XI. Ogledi	156

XII. Lorensov logor	170
XIII. Kule u vazduhu	193
XIV. Tajne	204
XV. Telegram.	215
XVI. Pisma	225
XVII. Mali Verko	235
XVIII. Mračni dani	244
XIX. Ejmina poslednja volja	254
XX. U poverenju	264
XXI. Nevaljali Lori i Džo mirotvorac	272
XXII. Prijatne doline.	287
XXIII. Strina Marč rešava pitanje	296

DOBRE SUPRUGE

I. Šta ima novo	311
II. Prva svadba	325
III. Umetnički pokušaji	333
IV. Lekcije iz književnosti.	346
V. Porodična iskustva	356
VI. Posete	374
VII. Posledice.	389
VIII. Od našeg inostranog dopisnika	403
IX. Nežne muke	415
X. Džoin dnevnik	429
XI. Prijatelj	445
XII. Bolna srca	463
XIII. Betina tajna.	476

XIV. Novi utisci	.483
XV. Na polici	.497
XVI. Lenji Lorens	.512
XVII. Dolina sena smrtnoga	.529
XVIII. Učenje zaborava	.536
XIX. Potpuno sama	.551
XX. Iznenadjenja	.561
XXI. Milord i miledi	.580
XXII. Dejzi i Demi	.586
XXIII. Pod kišobranom	.594
XXIV. Berba plodova	.611
O autorki	.625

MALE ŽENE

Kreni sad, knjižice moja, i onima pokaži
što će te primiti rado i poznati ti draži
to što u grudima svojim čuvaš tajno, skriveno,
a sve što ćeš im dati nek je blagosloveno
doveka za njih, i nek im pripomogne u volji
poklonici da budu od mene i tebe bolji.
O Milosrđu im pričaj; jer ono je zacelo
put poklonički prvo zarana započelo.
Da, neka devojke mlade uče od njega da cene
taj svet što će tek doći, i budu mudre žene;
jer lakonoga deca mogu slediti Boga
putem kojim je stupala pre njih svetačka noga.

Po Džonu Banjanu

I

Igra poklonika

„Božić neće biti Božić bez ijednog poklona“, progundā Džo ležeći na prostirci.

„Kako je grozno biti siromašan!“, uzdahnu Meg gledajući naniže u svoju staru haljinu.

„Mislim da nije pravedno da neke devojčice imaju mnoštvo lepih stvari, a druge devojčice baš ništa“, dodade mala Ejmi, pozleđeno šmrknuvši.

„Mi imamo oca i majku, imamo jedna drugu“, javi se zadovoljno Bet iz svoga ugla.

Četiri mlada lica koja je obasjavala svetlost vatre razvedriše se nakon tih veselih reči, ali opet se smrkoše kad je Džo tužno izgovorila: „Oca nemamo i nećemo ga imati još dugo.“ Nije rekla „možda i nikad“, ali svaka je to dodala u sebi, pomišljajući na oca koji je daleko, tamo gde se vode borbe.

Nijedna nije progovarala čitav minut; potom se oglasi Meg izmenjenim tonom: „Znate da je majka predložila da za ovaj Božić ne bude nikakvih poklona zato što će biti teška zima za sve; i smatra da ne bi trebalo da trošimo novac na zadovoljstva kad se naši muškarci tako zloplate u vojsci. Ne možemo mnogo da pomognemo, ali možemo da prinesemo svoje male žrtve i

to bi trebalo da činimo rado. No strahujem da ja to ne činim tako“ – i Meg zavrte glavom, žalostivo pomišljajući na sve one lepe stvarčice koje želi.

„Ali ja ne mislim da bi išta doprinelo to malo što bismo potrošile. Sve imamo po dolar, a vojsci ne bi bila neka pomoć kad bismo to dale. Pristajem da ne očekujem ništa od majke ili od vas, ali stvarno bih želela da sama sebi kupim *Undinu i Sintrama*¹; *strašno* dugo to želim“, kaza Džo, koja je bila knjiški moljac.

„Ja sam planirala da svoj novac potrošim na nove note“, reče Bet uz mali uzdah, koji ne ču niko izuzev četke za ognjište i hvatača za vreo čajnik.

„Ja ću uzeti lepu kutiju *Faberovih* olovaka za crtanje; zaista su mi potrebne“, odlučno će Ejmi.

„Majka nije ništa rekla za naš novac, a neće tražiti da se baš svega odrekne. Hajde da sve kupimo šta koja želi i da nam bude lepo; uverena sam da dovoljno marljivo radimo da to zaslužujemo“, uzviknu Džo, zagledajući potpetice svojih cipela onako kako to rade gospoda.

„Znam da *ja* jesam zaslužila – podučavam onu napornu decu gotovo po čitav dan, a sve čeznem da i sama uživam kod kuće...“, zausti Meg, opet onim tonom pritužbe.

„Nije tebi upola teško kao meni“, kaza Džo. „Kako bi ti se svidelo da satima sediš u četiri zida s nervoznom, sitničavom staricom koja te cima kao da si na kanapu, nikad nije zadovoljna i gnjava te dok ti ne dođe da izletiš kroz prozor ili da zaplačeš?“

„Ružno je roptati, ali ipak mislim da je najgori posao na svedu pranje sudova i održavanje reda. Od toga se pronamćorim, a ruke mi se tako ukoče da uopšte ne mogu lepo da vežbam.“

---

¹ *Undina* (1811) i *Sintram i njegovi sadruzi* (1814) dela su nemačkog pisca Fridriha de la Mot Fukea (1777–1843). U engleskom prevodu objavljena su u jednom tomu 1845.

Ovde i dalje u knjizi sve napomene su prevodilačke.

I Bet pogleda u svoje ogrubele šake sa uzdahom koji je ovog puta bio svima čujan.

„Ne verujem da ijedna od vas pati kao ja“, uzviknu Ejmi, „jer vi ne morate u školu s bezobraznim devojkicama koje te kinje ako ne znaš lekcije, i smeju se tvojim haljinama, i blanširaju ti oca ako nije bogat, i vređaju te kad ti nos nije lep.“

„Ako misliš na *blamiranje*, tako i reci, a ne da pričaš o *blanširanju*, kao da je tata povrće za zimnicu“, posavetova je Džo kroz smeh.

„Znam šta sam htela da kažem i ne moraš da budeš *statična*. Ispravno je da se koriste valjane reči i da se obogaćuje *vokabilar*“, dostojanstveno uzvratila Ejmi.

„Ne zajedajte se, deco. Zar ne bi volela da nam je sad onaj novac koji je tati propao kad smo bile male, Džo? Dragi bože! Kako bismo bile srećne i dobre kad ne bismo imale briga!“, izusti Meg, koja je pamtila bolja vremena.

„Neki dan si rekla kako smo, po tvom mišljenju, neuporedivo srećnije od kraljevske dece, pošto se ona neprestano kavže i ropću uprkos svom novcu.“

„I rekla sam, Bet. E pa, mislim da jesmo srećnije. Jer iako moramo da radimo, opet zbijamo šalu na svoj račun i opako smo vesela ekipa, što bi rekla Džo.“

„Džo i koristi takve žargonske reči!“, primeti Ejmi uz prekoran pogled upućen dugačkoj figuri opruženoj po prostirci.

Džo smesta sede, gurnu ruke u džepove i poče da zvižduće.

„Nemoj, Džo. To je baš muškarasto!“

„Zato to i radim.“

„Gnušam se prostih devojkica koje nisu dame!“

„A ja mrzim izveštačene balave uspijuše!“

„Sloga kuću gradi, a nesloga je razgrađuje“, otpevuši mirotvorka Bet sa tako smešnim izrazom lica da se oba pooštrena glasa ublažiše u smeh.

„Stvarno, devojke, obe ste za osudu“, kaza Meg, počinjući pridiku u svom stilu starije sestre. „Dovoljno si velika da se

ostaviš dečaćkih fora i da se ponašaš lepše, Džozefina. To nije bilo toliko važno kad si bila mala, ali sad si previše izrasla u visinu i nosiš dignutu kosu, pa bi morala imati na umu da si mlada dama.“

„Nisam! A ako me dignuta kosa čini damom, nosiću dve pletenice do dvadesete“, viknu Džo smičući mrežicu i rastresajući kestenjastu grivu. „Grozim se pomisli da moram da odrastem i budem gospođica Marč, i da nosim dugačke haljine, i da izgledam uštogljeno kao neka lepa kata! I bez toga mi je već dovoljna muka što sam devojčica a volim muške igre, poslove i manire! Ne mogu da prevaziđem razočaranje što nisam muško. A sad je još i gore nego pre jer umirem od želje da odem i borim se uz tatu. A jedino mogu da sedim u kući i pletem, kao neka kilava starica!“ Džo je tresla plavim vojničkim čarapama sve dok joj igle nisu zazvečale kao kastanjete, a klupče odskakutalo na drugi kraj sobe.

„Sirota Džo! Jeste teško, ali tu pomoći nema. Dakle, moraš nastojati da se zadovoljiš time što si ime preobratala u muško i uzela ulogu brata nama devojčicama“, reče Bet milujući tu čupavu glavu šakom kojoj ni sve pranje sudova ni sve brisanje prašine na svetu nisu mogli oduzeti nežnost dodira.

„A što se tebe tiče, Ejmi“, nastavi Meg, „ti si baš previše isključiva i uštogljena. Sad je tvoje ponašanje zabavno, ali odrašćeš u izveštačenu guščicu ako ne povedeš računa. Dopada mi se što imaš lepe manire i profinjeno se izražavaš, onda kad se ne trudiš da budeš otmena; ali tvoje apsurdne reči rđave su isto koliko i Džoin žargon.“

„Ako je Džo muškaraca, a Ejmi guska, šta sam onda ja, reci mi, molim te?“, upita Bet, spremna da i sama prihvati pridiku.

„Ti si jedna duša i ništa drugo“, toplo odgovori Meg, i nijedna joj se ne usprotivi, jer „Mišić“ je bio mezimac porodice.

Pošto mladi čitaoci vole da znaju „kako ljudi izgledaju“, iskoristićemo ovaj trenutak da im pružimo malu skicu ove četiri sestre koje su sedele i plele u sumraku. Bila je to udobna

stara soba, premda je tepih bio izbledeo, a nameštaj vrlo prost, jer na zidovima su visile jedno dve valjane slike, udubljenja su ispunjavale knjige, u prozorima su cvetale hrizanteme i kukurek, i sve je prožimala prijatna atmosfera kućevnog mira.

Margaret, najstarija među njih četiri, imala je šesnaest godina i bila veoma ljupka – jedra i svetlokosa, s krupnim očima, gustom, mekom smeđom kosom, slatkim ustašcima i belim šakama zbog kojih je bila prilično sujeta. Petnaestogodišnja Džo je bila vrlo visoka, mršava i smeđokosa i podsećala je na ždrebe, pošto kao da nikad nije znala šta da radi sa svojim dugačkim rukama i nogama, koje su joj u velikoj meri smetale. Imala je odlučna usta, komičan nos i prodorne sive oči koje su, reklo bi se, sve videle, a bile su čas pomamne, čas šaljive, čas zamišljene. Jedina njena lepota počivala je u dugačkoj gustoj kosi, ali obično joj je bila smotana pod mrežicu, da ne smeta. Obla ramena je imala Džo, krupne šake i stopala, landaravu odeću i nespretn izgled devojčice koja naglo džiklja u ženu i to joj nije drago. Elizabet, ili Bet, kako su je svi zvali, bila je rume-na, svilokosa, svetlooka trinaestogodišnja devojčica stidljivog ponašanja, bojažljivog glasa i miroljubivog izraza lica koji je retko kad bivao narušen. Otac ju je zvao „mala spokojnica“, a to ime joj je savršeno pristajalo jer se činilo da živi u nekom sopstvenom srećnom svetu iz kog se odvažuje da istupi samo radi susreta sa onima malobrojnima kojima veruje i koje voli. Ejmi je, iako najmlađa, bila najvažnija, bar po svome mišljenju. Prava-pravcata snežna devojčica, plavih očiju i žute kose što se kovrdžala na ramenima, bleđa i tanana, a uvek se držala kao mlada dama koja pazi na svoje manire. Kakvi su bili karakteri ove četiri sestre – to ćemo ostaviti da se sazna.

Sat izbi šest, te Bet, pošto je počistila ognjište, spusti dve papuče da se greju. Nekako je prizor te stare obuće dobro delovao na devojčice, jer je dolazila majka i sve su se razveselile spremajući se za doček. Meg je prestala da pridikuje i upalila je lampu, Ejmi je ustala iz naslonjače iako to niko od nje nije

tražio, a Džo je zaboravila koliko je umorna kad je sela usprav-
nije da bi držala papuče bliže vatri.

„Skroz su se izlizale. Mama² mora da nabavi nove.“

„Ja sam mislila da joj kupim neke za moj dolar“, kaza Bet.

„Ne, ja ću!“, uzviknu Ejmi.

„Ja sam najstarija...“, zausti Meg, ali Džo je preseče odluč-
nim rečima: „U porodici sam ja muška glava sada kad tata nije
tu i ja ću obezbediti papuče, pošto mi je rekao da se naročito
brinem o majci dok njega nema kod kuće.“

„Ja ću vam reći kako da uradimo“, reče Bet. „Hajde da joj
svaka od nas kupi nešto za Božić i da ništa ne kupujemo sebi.“

„To baš na tebe i liči, mila moja! Šta ćemo joj kupiti?“,
uskliknu Džo.

Sve su trezveno razmišljale koji časak, a onda Meg objavi,
kao da joj je ideju sugerisao prizor sopstvenih ljupkih šaka: „Ja
ću joj pokloniti lepe rukavice.“

„Vojničke cipele, najbolje koje se mogu naći“, viknu Džo.

„Nekoliko maramica, sve porubljene“, kaza Bet.

„Ja ću joj uzeti flašicu kolonjske vode; voli je, a neće mnogo
koštati, pa će mi ostati da kupim olovke“, dodade Ejmi.

„Kako ćemo joj predati te stvari?“, upita Meg.

„Stavićemo ih na sto, pa ćemo je uvesti i gledaćemo je kako
otvara poklone. Zar ne pamtiš kako smo radile za svoje rođen-
dane?“, odgovori Džo.

„Nekada sam se *strahovito* plašila kad na mene dođe red da
sednem na stolicu s krunom na glavi i vidim sve vas kako sve-
čano pristupate da mi predate poklone uz poljubac. Dopadale
su mi se stvari i poljupci, ali bilo mi je strašno kad posedate i
gledate me dok otvaram poklone“, reče Bet, koja je istovremeno
pekla i lice i kriške hleba za uz čaj.

---

² Kada govore o majci ili joj se obraćaju, sestre Marč koriste kolokvijalni
oblik *Marmee*, isto što i „mama“, ali sa nešto drugačijim izgovorom.
Ovu starinsku toplu notu, koja se danas zadržala uglavnom samo na
američkom Jugu, nažalost nije moguće preneti.

„Nek mama pomisli da kupujemo nešto za sebe, pa onda da je iznenadimo. Moramo u kupovinu sutra po podne, Meg. Ima još mnogo posla na predstavi za božićno veče“, kaza Džo marširajući tamo-amo, s rukama na leđima a nosom u visini.

„Još ovaj put i ne nameravam više da glumim; postajem prevelika za tako nešto“, primeti Meg, koja je i sad bila isto dete kao i pre kad su posredi ludorije sa „prerušavanjem“.

„Nećeš prestati, znam, dokle god možeš da se švrčkaš u beloj haljini, puštene kose i sa nakitom od zlatne hartije. Najbolja si glumica koju imamo, pa će svemu biti kraj ako napustiš pozorišne daske“, kaza Džo. „Trebalo večeras da održimo probu. Hodi ovamo, Ejmi, i izvedi scenu padanja u nesvest, pošto si u njoj kruta kao žarač.“

„Nisam ja tu kriva; nikad nisam videla nikog kako se onesvešćuje, a i nisam raspoložena da se sva izubijam rušeći se poput sveće kao ti. Ako budem mogla lako to da izvedem, sručiću se. Ako ne budem mogla, pašću u naslonjaču i biću graciozna; briga me sve i ako Ugo nasrne na mene s pištoljem“, uzvratila Ejmi, koja nije bila obdarena dramskim moćima, već je birana zato što je bila dovoljno sitna da je glavni zlikovac u komadu odnese dok vrišti.

„Uradi to na sledeći način: ovako stisni šake, pa se zateturaj po sobi, mahnito vapeći: 'Roderigo! Spasi me! Spasi me!'“ – i Džo i sama to izvede, uz melodramatičan krik koji je uistinu bio uzbudljiv.

Ejmi se ugleda na nju, ali ruke je kruto isturila pred sobom i koračala u trzajima kao da je pokreće mašinerija, a njeno „Jaaj!“ više je zvučalo kao da je probadaju čiodama nego kao da je muče strah i jad. Džo sa očajanjem jeknu, Meg se pak otvoreno zasmeha, a Bet je pustila da joj hleb pregori dok je sa zanimanjem posmatrala tu zabavu.

„Nema svrhe! Izvedi najbolje što umeš kad dođe taj trenutak, a ako se publika bude smejala, ne krivi mene. Hajde, Meg.“

Tada je sve krenulo glatko jer je Don Pedro usprkosio čitavom svetu govorom od dve stranice bez jednog jedinog

predaha; veštica Agara je otpojala groznu bajalicu nad svojim kotličem u kom su se krčkale krastače, s kobnim ishodom; Roderigo je muški rastrgao svoje lance, a Ugo je umro u agoniji izazvanoj kajanjem i arsenikom, uz pomamno: „Ha! Ha!“

„Ova je najbolja koju smo dosad davale“, reče Meg kada je mrtvi zlikovac seo i protrljao se po laktovima.

„Meni nije jasno kako uspevaš da pišeš i glumiš tako sjajne komade, Džo. Ti si pravi-pravcati Šekspir!“ , uskliknu Bet.

„Ne baš“, skromno uzvratil Džo. „Mada mislim da je *Veštičja kletva: operaska tragedija* poprilično fina stvarčica, ali volela bih da se oprobam s *Magbetom*, samo kad bismo još imale vratašca u podu za Bankovog duha. Oduvek sam želela da izvedem to ubistvo. 'To što pred sobom vidim je li nož?'³“, promrmlja Džo kolutajući očima i grabeći rukom kroz vazduh kao što je videla da čini jedan slavni pozorišni tragičar.

„Ne, to je viljuška za pečenje hleba na kojoj je umesto hleba majčina papuča. Bet se zanela pozorištem!“ , povika Meg, te se proba završi opštom provalom smeha.

„Drago mi je što vas zatičem tako vesele, curice moje“, začu se sa vrata razdragan glas, pa se glumci i publika obrnuše da pozdrave visoku damu majčinskog izgleda, sa držanjem „vama na usluzi“, koje je bilo uistinu divno. Nije bila otmeno obučena, ali je izgledala plemenito, a devojčice su smatrale da taj sivi ogrtač i izmodeli šeširić pokrivaju najsajjniju majku na svetu.

„Dakle, mile moje, kako ste mi se danas snalazile? Bilo je toliko posla dok smo spremile kutije da krenu sutra da nisam došla kući na ručak. Je li vraćao neko, Bet? Kako tvoja prehlada, Meg? Džo, izgledaš mi mrtva umorna. Hodi i poljubi me, bebice.“

Dok se tako materinski raspitivala, gospođa Marč je skinula mokre stvari sa sebe, obula tople papuče i sela u naslonjaču, pa privukla Ejmi na krilo pripremajući se da uživa u najradosnijem

³ Vilijam Šekspir, *Četiri tragedije, Magbet*, u prevodu Živojina Simića i Sime Pandurovića.

sat u svog preuposlenog dana. Devojčice su se razletele oko nje nastojeći da joj obezbede udobnost, svaka na svoj način. Meg je postavila sto za čaj, Džo je donela drva i razmestila stolice, uz zveket ispuštajući i preturajući sve što takne. Bet je kaskala od salona do kuhinje i natrag, tiha i uposlena, dok je Ejmi svima izdavala uputstva sedeći skrštenih ruku.

Kad su se okupile oko stola, gospođa Marč reče, s naročito radosnim licem: „Imam za vas posle večere jednu poslasticu.“

Hitar, vedar osmeh sve ih ozari kao zrak sunca. Bet zatapša bez obzira na pogačicu koju je držala, a Džo hitnu salvetu uvis, uzvikujući: „Pismo! Pismo! Tripit ura za oca!“

„Da, lepo dugačko pismo. Dobro je i misli da će pregurati zimske hladnoće bolje nego što smo strahovale. Šalje za Božić svakovrsne divne želje, a za vas devojke ima posebnu poruku“, kaza gospođa Marč.

„Požurite i završavajte! Ne gubi vreme na isturanje malog prsta i usiljeno smeškanje nad tanjirom, Ejmi“, viknu Džo, zagrcnuvši se čajem i ispustivši hleb s maslacem na tepih, namazanom stranom nadole, u žurbi da stigne do poslastice.

Bet više nije ni jela, već se odšunjala da sedne u svoj sumračni ugao i u mislima se posveti užitku što sledi dok ostale ne budu spremne.

„Ja mislim da je veličanstveno od oca što je pošao kao kapelan nakon što su ga proglasili prestarim za upis i nedovoljno jakim za vojnika“, toplo izgovori Meg.

„Ala bih ja volela da mogu kao dobošar, ili kao vivan... kako se ono kaže?⁴ Ili bolničarka, da budem blizu njega i pomažem mu“, kliknu Džo, usput jeknuvši.

„Mora da je vrlo nezgodno da se spava u šatoru, i da se jede svakojaka neukusna hrana, i da se pije iz limenog lončeta“, uzdahnu Ejmi.

---

⁴ Džo hoće da kaže „vivandjerka“ – od fr. *vivandière*, vojna krčmarica ili kuvarica, isto što i kantinerka.

„Kad dolazi kući, mama?“ upita Bet s malim podrhtavanjem u glasu.

„Neće još mesecima, zlato, sem u slučaju da se razboli. Ostaće i obavljat će verno svoj posao dokle god bude mogao, a mi nećemo tražiti da se vrati ni trenu pre nego što budu mogli bez njega. Hodi sad da čuješ pismo.“

Sve su se primakle vatri, majka u velikoj naslonjači, Bet kraj njenih nogu, Meg i Ejmi nasadene na ručke naslonjače, a Džo navaljena na naslon, gde niko neće moći da opazi na njoj nikakav trag osećanja ako pismo kojim slučajem bude dirljivo. U ta teška vremena tek malobrojna pisma nisu bila takva, a naročito su dirljiva bila ona koja je otac slao kući. U ovom je vrlo malo govorio o teškoćama koje trpi, opasnostima s kojima se suočava, čežnji za domom koju nadjačava. Bilo je to vedro, optimistično pismo, puno slikovitih opisa života u logoru, marševa i vojnih novosti, i tek na kraju se iz piščevog srca prelila očinska ljubav i čežnja za ćerčicama kod kuće.

„Svima prenesi da ih nežno volim i ljubim. Kaži im da mislim na njih danju, molim se za njih noću, a u svakom trenu najveću utehu nalazim u njihovoj ljubavi. Veoma mi dugo izgleda ta godina koliko moram čekati dok ih ne vidim, ali podsećam ih da dok čekamo, možemo svi raditi, da nam ovi teški dani ne budu nužno i protraćeni. Znam da će pamtit i sve što sam im govorio, da će ti biti deca koja ukazuju ljubav, obavljati verno svoju dužnost, boriti se protiv svojih unutrašnjih neprijatelja hrabro i pobeđivati sebe tako divno da ću, kad im se vratim, još više voleti moje male žene i još se više ponositi njima.“ Sve su šmrktale kad su stigle do tog dela. Džo se nije postidela ogromne suze što joj je kanula sa vrha nosa, a Ejmi ni najmanje nije marila što je rasturila uvojke kad je skrila lice u majčino rame i zajecala: „Jesam sebičnjak! Ali istinski ću se truditi da budem bolja, da se jednog dana ne razočara u mene.“

„Sve ćemo se truditi“, uzviknu Meg. „Previše razmišljam o svom izgledu i mrzak mi je rad, ali više neću biti takva ako mogu da utičem na to.“

„Ja ću se truditi da budem ono čime voli da me naziva, 'mala žena', i da ne budem gruba i divlja, nego da obavljam svoju dužnost ovde umesto što priželjkujem da sam negde drugde“, kaza Džo, pomišljajući kako je njeno obuzdavanje naravi tu kod kuće mnogo teži zadatak od suočavanja sa šaćicom pobunjenika dole na Jugu.

Bet ništa ne reče, već obrisala suze plavom vojničkom čarapom i dade se svom snagom na pletenje, ne gubeći vremena u obavljanju dužnosti koja joj je počivala najbliže, a u svojoj tihoj dušici rešila je da bude u svemu onakva kakvu se otac nada da će je zateći kad ta godina donese srećan povratak kući.

Tišinu što je usledila za Džoinim rečima prekide gospođa Marč, izgovorivši svojim vedrim glasom: „Sećate li se kako ste se nekada, kad ste bile malecke, igrale *Putovanja poklonikova*?⁵ Nije za vas bilo većeg oduševljenja nego kad vam vežem na leđa moje džakčiče s krpicama da vam budu tovari, dam vam šešire, štapove i svitke hartije, pa vas pustim da putujete po kući od podruma, koji je bio grad Propad, naviše, naviše, do vrha kuće, gde ste imale sve one divne predmete koje ste mogle da prikupljate kako biste napravile Nebesni grad.“

„Kakva je to bila zabava, naročito kad smo prolazile pored lavova, borile se sa Apolionom⁶ i putovale kroz dolinu u kojoj žive zli kepeci!“ , kaza Džo.

⁵ Naslov ovog Banjanovog dela i sva simbolična imena iz njega koja se pominju dalje u knjizi preuzeti su iz izdanja *Putovanje poklonikovo s ovog sveta na onaj drugi* u prevodu Čedomilja Mijatovića (1879). Izuzetak su vašar taštine (kod Mijatovića tašteni trg), koji je danas poznatiji pod tim nazivom, i prijatne doline, koje se opisno pominju tek u nastavku *Putovanja*. Pojedini Banjanovi stihovi izostavljeni su u tom izdanju, ili pak pripadaju drugom delu knjige, tako da su ovde prevedeni u sklopu *Malih žena*.

⁶ Apoliona Banjan uzima iz Otkrivenja Jovanovog, 9, 11: „I imahu nad sobom cara anđela bezdana kome je ime jevrejski Avadon, a grčki Apolion.“

„Ja sam volela ono mesto gde nam zavežljaji spadnu i skotrljaju se niz stepenice“, reče Meg.

„Meni je najdraži deo bio kad izađemo na ravni krov gde smo imale cveće, i lisnate senice, i svašta lepo, pa sve onda stojimo tu na suncu i pevamo od radosti“, reče Bet osmehujući se kao da joj se taj prijatni trenutak vratilo.

„Ja ne pamtim mnogo šta sem da sam se plašila podruma i mračnog ulaza, i uvek sam volela kolač i mleko koje smo dobijale na vrhu. Da nisam prevelika za tako nešto, poprilično bih volela da sve to opet glumimo“, kaza Ejmi, koja je krenula s pričama o odbacivanju detinjarija u zreloom dobu od dvanaest godina.

„Za to nikad nismo prestari, zlato moje, jer taj komad igramo sve vreme na ovaj ili onaj način. Naši tovari su tu, naš put je pred nama, a žudnja za dobrotom i srećom vodilja je koja nas provodi kroz mnoge nevolje i greške ka miru koji je istinski Nebesni grad. A sad, male moje poklonice, kako bi bilo da iznova krenete, ne u igri, već u zbilji, pa da vidimo koliko ćete uspeti da odmaknete dok otac ne dođe kući?“

„Stvarno, majko? Gde su nam zavežljaji?“, upita Ejmi, koja je bila vrlo doslovna mlada dama.

„Svaka od vas je upravo rekla šta je njen tovar, izuzev Bet; prilično sam uverena da ga ona i nema“, reče majka.

„O, imam ga. Moje breme su sudovi i pajalice, i to što zavidim devojčicama s finim klavirima, i što se bojim ljudi.“

Betin zavežljaj je bio toliko smešan da im je svima došlo da se nasmeju, ali nijedna to nije učinila jer bi joj time veoma povredila osećanja.

„Hajdemo tako“, zamišljeno izgovori Meg. „To je samo još jedno ime za nastojanje da budemo dobre, a ta priča nam može pomoći, jer mada zaista želimo da budemo dobre, težak je to posao i zaboravljamo, i ne dajemo sve od sebe.“

„Večeras smo bile u baruštini Očajnici, pa je došla majka i iščupala nas kao što je Pomagaj uradio u knjizi. Treba da

imamo svoje svitke s putokazima, poput Hriščanina. Šta ćemo s tim?“, upita Džo, oduševljena maštarijom koja će podariti malčice romantike vrlo dosadnom zadatku obavljanja dužnosti.

„Pogledajte pod jastuke na Božić izjutra, pa ćete naći svoje vodiče“, uzvratu gospođa Marč.

Pretresale su taj novi plan dok je stara Hana raščišćavala sto, a onda su iznesene četiri korpice za rad, pa su igle samo letele dok su devojčice šile čaršave za strinu Marč. Bilo je to nezanimljivo šiće, ali ove večeri nijedna nije gundala. Usvojile su Džoin plan da podele dugačke šavove na četiri dela i nazovu te četvrtine Evropa, Azija, Afrika i Amerika, te su na taj način izvanredno napredovale, naročito dok razgovaraju o raznim zemljama onako kako bod po bod putuju kroz njih.

U devet su prestale s radom, pa po običaju zapevale pre nego što će poći na spavanje. Niko sem Bet nije uspevaio da izvuče mnogo muzike iz starog klavira, ali ona je umela nekako meko da dotakne požutele dirke i obezbedi prijatnu pratnju jednostavnim pesmama koje su pevale. Meg je imala glas poput flaute, pa su ona i majka predvodile mali hor. Ejmi je cvrčala kao cvrčak, a Džo je sa slašću lunjala kroz melodiju po sopstvenom nahođenju, uvek iskačući na pogrešnom mestu kakvim graktajem ili trilerom koji je kvario i najsetniju pesmu. Tako su radile oduvek, još od doba kad su naučile da protopaju:

„Tijaj, tijaj, zezdo tjajna“,

i to se pretvorilo u porodični običaj, pošto je majka bila rođena pevačica. Prvi zvuk ujutru bio je njen glas, dok ide po kući i peva kao ševa, a uveče poslednja ista ta vedra melodija, jer devojčice nikad nisu postale prevelike za tu prisno znanu uspavanku.

II

Jedan srećan Božić

Džo se prva probudila u sivu zoru božićnog jutra. Nije bilo čarapa da vise o kaminu, te se načas razočarala isto kao jednom davno kad joj je čarapica pala jer je bila previše nakrcana poslasticama. A onda se setila majčinog obećanja, pa je zavukla ruku pod jastuk i izvadila knjižicu u grimiznom povezu. Veoma dobro ju je znala, jer bila je to divna stara priča o najplemenitijem životu koji je ikada proživljen, i Džo se činilo da je to pravi vodič svakome pokloniku što kreće na dug put. Probudila je Meg poželevši joj srećan Božić i pozvala je da pogleda šta joj je ispod jastuka. Pojavila se knjiga zelenih korica, sa istom slikom unutra, uz nekoliko reči koje je napisala njihova majka, a koje su tom jedinom poklonu davale veliku dragocenost u njihovim očima. Ubrzo su se probudile i Bet i Ejmi, pa potražile i našle i same svoje knjižice, jednu golubijesivu, drugu plavu, i sve su potom sedele i zagledale ih, i pričale o njima, dok je istok počinjao da se rumeni s nastupajućim danom.

Uprkos svojim sitnim taštinama, Margaret je posedovala umiljatu i pobožnu prirodu, te njome nesvesno uticala na sestre, naročito na Džo, koja ju je veoma nežno volela i slušala je jer je njen savet bio davan s velikom blagošću.

„Devojčice“, ozbiljno reče Meg skrenuvši pogled sa razbarušene glave kraj sebe ka dvema glavicama pod noćnim kapama u susednoj sobi, „majka želi da čitamo, volimo i slušamo ove knjige, te moramo odmah započeti. Nekada smo se verno držale toga, ali otkako je otac otišao i sve ove ratne nevolje nas poremetile, štošta smo zapostavile. Vi kako hoćete, ali ja ću svoju knjigu držati ovde na stolu i čitati pomalo iz nje svakog jutra čim se probudim, pošto znam da će mi koristiti i pomagati mi da prebrodim dan.“

Na to je otvorila svoju novu knjigu i počela da čita. Džo je obgrli jednom rukom, pa prislonivši se obrazom uz njen obraz, uze i sama da čita sa staloženim izrazom koji se krajnje retko viđao na njenom nemirnom licu.

„Kako je dobra Meg! Hodi, Ejmi, hajdemo i mi kao one. Pomoći ću ti kod teških reči, a njih dve će nam objasniti ako nešto ne razumemo“, prošaputa Bet, veoma impresionirana ljupkim knjigama i primerom koji su pružile sestre.

„Drago mi je što je moja plava“, kaza Ejmi. A onda se obe sobe veoma utišaše dok su se nećujno obrtale stranice, a zimsko sunce se ušunjavalo da dotakne te sjajne glave i ozbiljna lica božićnim pozdravom.

„Gde je majka?“, upita Meg kad su posle pola sata ona i Džo strčale dole da bi zahvalile na poklonima.

„Bog bi ga znao. Došô je neki nesrećni siroma' da prosi, te vaša mama odma' zapuca da vidi šta treba. *Nikad* nije bilo žene da tako svima deli iće i piće, odeću i drva“, odvrati Hana, koja je živela s porodicom još otkako se rodila Meg, pa su je svi u kući smatrali više prijateljicom nego služavkom.

„Brzo će se vratiti, rekla bih, pa zato isprži svoj kolač i sve spremi“, kaza Meg nadgledajući poklone sakupljene u jednu korpu i ostavljene pod divan, spremne da budu izneseni u pravi čas. „Pa gde je Ejmina kolonjska voda?“, dodade pošto flašice nije bilo na vidiku.

„Izvadila ju je pre koji čas i otišla da stavi na nju mašnu ili tako nešto“, odgovori Džo igrajući po sobi da bi malo razgazila nove vojničke cipele.

„Baš fino izgledaju moje maramice, zar ne? Hana mi ih je oprala i popeglala, a skroz sam ih sama obeležila“, reče Bet, ponoseći se donekle nejednakim slovima koja su je stajala tolikog truda.

„Crno ovo dete! Zanelo se i izvezlo na njima 'Majka' umesto 'M. Marč'. Kakva smejurija!“, uzviknu Džo uzimajući jednu maramicu.

„Zar ne valja? Mislila sam da je bolje tako, pošto su i Megini inicijali 'M. M.', a ja ne bih da ih koristi bilo ko osim mame“, zabrinuto kaza Bet.

„Valja, mila moja, i veoma je lepa zamisao – a i sasvim razborita, pošto sad niko nikako ne može da pogreši. Biće joj veoma po volji, znam to“, reče Meg mršteći se na Džo, a osmehujući se Bet.

„Evo majke. Sakrijte korpu, brzo!“, viknu Džo jer su lupila vrata, a hodnikom odjeknuli koraci.

Žurno upade Ejmi, a delovala je prilično rastrojeno kad je videla da sve sestre čekaju na nju.

„Gde si dosad i šta to kriješ iza sebe?“, upita Meg, iznenađena što je, sudeći po kapuljači i ogrtaču, lenja Ejmi izlazila iz kuće tako rano.

„Nemoj da mi se smeješ, Džo! Nisam htela niko da zna dok ne dođe čas za to. Samo sam želela da zamenim manju flašicu za veću i dala sam *sve* pare za nju, i istinski se trudim da više ne budem sebična.“

To izgovorivši, Ejmi pokaza lepu bocu što je zamenila onu jeftiniju, a izgledala je tako iskreno i smerno u svom malom nastojanju da zaboravi na sebe da je Meg na licu mesta zagrlila, a Džo je proglasi za „momčinu“, dok je Bet za to vreme pritrčala prozoru i ubrala svoju najlepšu ružu da ukrasi impozantnu flašu.

„Znate, postidela sam se zbog svog poklona nakon što sam jutros čitala i pričala o dobroti, pa čim sam se digla iz kreveta, trknula sam iza ugla i zamenila je, i *mnogo* mi je drago, pošto je sad moj poklon najlepší.“

Novi tresak ulaznih vrata otposla korpu pod divan, a devojčice za sto jer su jedva čekale doručak.

„Srećan Božić, mama! Još mnoge dočekala! Hvala ti na knjigama; malo smo čitale i nameravamo to da radimo svakog dana“, povikaše horski.

„Srećan Božić, ćerčice moje! Radujem se što ste odmah počele i nadam se da ćete i nastaviti. Ali hoću nešto da vam kažem pre nego što posedamo. Nedaleko odavde leži jedna siromašna žena s novorođenom bebicom. Šestoro dece se šćurilo u jednu postelju da se ne bi smrzlo, jer nemaju vatre. Tamo nema ničeg za jelo, a najstariji dečak je došao da mi kaže da gladuju i da im je zima. Devojčice moje, hoćete li im dati svoj doručak kao božićni poklon?“

Sve su bile neuobičajeno gladne budući da su čekale gotovo sat vremena, i načas nijedna nije progovarala, samo načas, jer Džo vatreno uskliknu: „Mnogo mi je drago što si došla pre nego što smo krenule s jelom!“

„Mogu li da pođem i pomognem da se jelo odnese toj sirotoj dečici?“, revnosno upita Bet.

„Ja ću poneti pavlaku i mafine“, dodade Ejmi, junački se odričući stavke koju je najviše volela.

Meg je već poklapala heljдинu kašu i slagala hleb na veliki tanjir.

„I mislila sam da ćete to učiniti“, reče gospođa Marč osmejući se kao da je zadovoljna. „Sve ćete poći i pomoći mi, a kad se vratimo, doručkovaćemo hleb i mleko, pa ćemo nadoknaditi za ručak.“

Brzo su bile spremne i povorka pođe od kuće. Srećom, bilo je rano, a i išle su sporednim ulicama, pa ih je tek malo ljudi videlo i niko se nije smejao čudnovatoj družini.

Beše to sirota, gola, bedna soba, polupanih prozora, bez vatre, sa odrpanim posteljnim rublјem, bolesnom majkom, bebicom što kmeči i grupom blede, gladne dece sklupčane pod jednim starim jorganom, gde su pokušavala da se zgreju.

Kako su se te krupne oči izbečile i te plave usne osmehnule kad su devojčice ušle!

„*Ach, mein Gott!*“⁷ To su nama dobri anđeli došli!“ izusti sirota žena plačući od radosti.

„Čudni neki anđeli s kapuljačama i rukavicama“, reče Džo i sve ih nasmeja.

Kroz nekoliko minuta uistinu se činilo da su tu poslovali dobri duhovi. Hana, koja je bila ponela drva, založila je vatru i zapušila razbijena okna starim kapama i sopstvenim ogrtačem. Gospođa Marč je dala majci čaja i kaše i umirila je obećanjima pomoći, a bebicu je prepovila nežno kao da joj je rođeno dete. Devojčice su za to vreme postavile sto, posadile decu oko vatre i krenule da ih hrane kao gladne ptičice, smejući se, pričajući i pokušavajući da razumeju taj neobični nepravilni engleski.

„*Das ist gut!*“ „*Die Engelkinder!*“⁸, uzvikivali su sirotani dok su jeli i grejali pomodrele šake uz prijatni razbuktali plamen. Devojčice nikada dotad niko nije nazivao anđeoskom decom, pa im se to činilo vrlo dopadljivim, naročito Džo, koju su smatrali „Sančom“ još otkako se rodila.⁹ Bio je to vrlo radostan doručak iako nisu od njega dobile ni zalogaj. A kad su otišle odatle, ostavljajući za sobom udobnost, valjda u čitavom gradu nije bilo četiri srećnije duše od tih gladnih devojčica koje su se odrekle svog doručka i na božićno jutro se zadovoljile hlebom i mlekom.

„To znači voleti bližnjega svoga više nego sebe samoga, i sviđa mi se“, reče Meg pošto su poređale svoje poklone dok je majka bila na spratu, gde je prikupljala odeću za sirote Humele.

---

⁷ Nem.: Ah, bože moj!

⁸ Nem.: Ovo je dobro! Anđeoska deca!

⁹ Iako postoje razna nagađanja o tome u kom je značenju Luiza Mej Olkot upotrebila ime Servantesovog junaka, pa čak i o tome da li je uopšte aludirala na njega, iz kasnijeg konteksta se vidi da je verovatno posredi lokalni, možda čak i interni sleng i da ova reč kod nje u osnovi označava nemoguće dete.

Nije to bio neki preterano raskošan prizor, ali ogromna je ljubav bila obuhvaćena u tih nekoliko zamotuljaka, a visoka vaza s crvenim ružama, belim hrizantemama i dugim viticama loze, koja je stajala na sredini, davala je stolu vrlo otmen izgled.

„Evo je! Udri, Bet! Otvori vrata, Ejmi! Triput ura za mamu!“, uzviknu Džo đipajući naokolo, a Meg pođe da povede majku na počasno mesto.

Bet zasvira najveseliji marš, Ejmi širom otvori vrata, a Meg sa velikim dostojanstvom odglumi pratioca. Gospođa Marč beše i iznenađena i dirnuta, te se osmehivala očiju punih suza dok je razgledala poklone i čitala ceduljice što su ih propratile. Cipele su odmah obuvene, nove maramice zavučene u džep, dobro namirisane Ejminom kolonjskom vodom; ruža je pričvršćena na grudi, a za lepe rukavice je objavljeno da „savršeno stoje“.

Bilo je silnog smeha, ljubljenja i objašnjavanja, sa onom jednostavnošću i ljubavlju zbog kojih takvi domaći praznici i jesu tako prijatni, tako dragi u pamćenju još dugo potom, a onda su sve prionule na rad.

Jutarnja milosrdna dela i ceremonije oduzeli su im toliko vremena da je sav ostatak dana bio posvećen pripremama za večernje slavlje.

Nedovoljno bogate da priušte sebi iole krupniji trošak za privatne predstave, devojčice su uprezale sopstvenu pamet, te kako je nužda majka izuma, same pravile sve što im je trebalo. Pojedine njihove tvorevine bile su vrlo domišljate – gitare od papirmašea, starinske lampe od nekada modernih izduženih posudica za maslac obloženih srebrnom hartijom, veličanstvene odore od starog platna, svetlucave od limenih šljokica iz fabrike ukiseljenog povrća, i oklop obložen istim tim korisnim romboidnim komadićima koji se ostave u tablama kad se iseku poklopci tegli sa zimnicom. Nameštaj beše navikao da stoji izvrnut naglavce, a sama velika soba bila je poprište mnogih nevinih ludovanja.

Pristup nije bio dozvoljen nijednom džentlmenu, pa je Džo glumila muške uloge do mile volje i nalazila neopisivo zadovoljstvo u riđastim kožnim čizmama koje joj je poklonio neko od prijatelja, u poznanstvu sa izvesnom damom koja je pak znala jednog glumca. Te čizme, stara limena folija i dublet s prorezima što je nekada poslužio nekom slikaru za neku sliku bili su Džoina glavna blaga i pojavljivali su se u svim prilikama. Malobrojnost trupe nalagala je da dve glavne glumice preuzimaju po nekoliko uloga u komadu, a svakako su zasluživale određeno priznanje za naporni trud uložen u učenje tri-četiri različite uloge, hitro skidanje i oblačenje raznih kostima i uz to i rukovođenje pozornicom. Bila je to izvanredna vežba za njihovo pamćenje, bezazlena zabava, a ispunjavala im je mnoge sate koji bi inače protekli u besposlici i samoći ili pak bili protraćeni u nekom manje korisnom društvenom krugu.

Na Božić uveče, deset-dvanaest devojčica naređalo se na krevet koji je služio kao prvi red loža i tu su se sedele ispred plavo-žutih cicanih zavesa, u najlaskavijem stanju iščekivanja. Iza zavesa se čulo podosta šuškanja i šaputanja, osetila se trućica dima iz lampe i povremeno bi odjeknuo Ejmin kikut, pošto je u takvim trenucima bila sklona da od uzbuđenja zapadne u histeriju. Ubrzo se oglasi zvono, zavesa poleteše nalevo i nadesno i *Operska tragedija* započe.

„Sumračnu šumu“, prema jedinom programu predstave, zastupalo je nekoliko žbunova u saksijama, zelena čoja na podu i pećina u daljini. Ta pećina je bila napravljena od sušilice za rublje u ulozi svoda i pisanih stolova u ulozi zidova, unutra je svom snagom buktala mala peć, a na peći se nalazio crn lonac nad kojim se saginjala stara veštica. Pozornica je bila mračna, te je sjaj peći imao fin efekat, naročito kad je iz kotlića šiknula prava para jer je veštica digla poklopac. Pružen je koji trenutak da umine prvo uzbuđenje, a onda je oholim korakom na scenu izašao zlikovac Ugo sa zveketavim mačem o boku, šeširom oklembešenog oboda, crnom bradom, misterioznim ogrtačem

i čizmama. Pošto je sa ogromnom uzrujanošću prošetao tamo-amo, lupio se po čelu pa pomamno zapevao o svojoj mržnji prema Roderigu, ljubavi prema Zari i slatkoj odluci da njega ubije, a nju osvoji. Sirovi tonovi Ugovog glasa, uz povremen uzvik kad ga nadvladaju osećanja, bili su vrlo upečatljivi, te je publika zapljeskala istog časa kad je zastao da udahne. Poklonivši se s držanjem čoveka sviklog na javne hvale, prikrao se pećini i naredio Agari da se pojavi, zapovedničkim rečima: „Ehej, izmećarko! Trebaš mi!“

Izašla je Meg, kojoj je oko lica visila siva konjska struna, a imala je crnu haljinu, štap i kabalističke znake po ogrtaču. Ugo je zahtevao napitak od kog će ga Zara obožavati, i još jedan kojim će smrsiti Roderigu konce. Agara je, finom dramskom melodijom, obećala i jedan i drugi, te krenula da zaziva duha koji će doneti ljubavni sok:

„Vilin-duše, iz svog doma,
zapovedam, kreći odmah!
Ružom rođen, rosom pojen,
zar ne znaš mađijstvo koje?

Vilin-hitro mi dobavi
sok mirisni od ljubavi.
Nek je sladak, brz, silovit
– pesmi mi se odazovi!“

Usledila je tiha muzika, a potom se u dubini pećine pojavila mala prilika u oblačastoj beloj odeći, sa svetlucavim krilima, zlatnom kosom i vencem ruža na glavi. Mašuci čarobnim šta-pićem, zapevala je:

„Dolazim kad se mora
iz svojih srebrnih dvora
na Mesecu dalekom.

Evo ti mađijskog soka,
ali je kratkog roka,
te mudro podaj nekom!“

– i spustivši veštici kraj nogu pozlaćenu bočicu, duh nestade. Nova Agarina bajalica dovede novu prikazu, ne ljupku, jer se uz tresak pojavio ružan crni đavolak, pa pošto je otkreketao odgovor, hitnuo je ka Ugu neku crnu flašu i nestao uz podrugljiv smeh. Otćurlikavši reči zahvalnosti i ubacivši napatke u čizme, Ugo je otišao, a Agara obavesti publiku da je on u prošlosti ubio nekoliko njenih prijatelja, te ga je proklela i namerava da mu osujeti planove i osveti mu se. Na to se spustila zavesa, pa je publika otpočinula i jela slatkiše dok je diskutovala o vrednostima predstave.

Razleglo se podosta lupe čekićem pre nego što se zavesa opet digla, ali kad je postalo svima vidno kakvo je remek-delo pozorišnog drvodeljstva tu izniklo, niko ni zucnuo nije zbog odugovlačenja. Bilo je uistinu veličanstveno. Do tavanice se uzdizala kula; pri polovini se video prozor u kom je gorela svetiljka, a iza bele zavese raspoznavala se Zara kako, u ljupkoj plavo-srebrnoj haljini, čeka Roderiga. On se pojavio velelepno udešen, s perjanicom na kapi, kestenjastim ljubavnim uvojcima¹⁰, gitarom i čizmama, dabome. Klekavši u podnožju kule, zapevao je serenadu tonovima od kojih se srce topilo. Zara je uzvratila, te nakon muzičkog dijaloga pristala na bekstvo. Tu je nastupio najefektniji trenutak predstave. Roderigo je izvadio lestvice od konopca, sa pet prečaga, zabacio gore jedan kraj i pozvao Zaru da siđe. Bojažljivo se provukla iza drvene rešetke, spustila ruku Roderigu na rame i taman htela graciozno da skoči dole, ali „teško, teško Zari!“ – zaboravila je na svoj šlep. Zakaćio joj se za prozor, kula se zaklatila, nagla se napred i uz tresak se strovalila, zatrpavši nesrećne zaljubljene svojim ruševinama.

¹⁰ Dugačak, izdvojen uvojak na čelu ili slepoočnici koji su nosili otmeni pomodari XVI i XVII veka.

Zaorio se sveopšti krik kad su riđe čizme besomučno zamlatale iz razvalina i pomolila se zlatokosa glava, uz usklik: „A rekla sam ti! A rekla sam ti!“ Sa čudesnim prisustvom duha, nahrupi Don Pedro, okrutni otac, i iščupa svoju kćer, žurno promrsivši:

„Ne smeš se! Ponašaj se kao da je sve u najboljem redu!“ pa naredi Roderigu da ustane i sa gnevom i prezirom objavi mu da je prognan iz kraljevstva. Iako je bio neporecivo uzdrman padom kule na njega, Roderigo usprkosi starom gospodinu i odbi da se makne s mesta. Ovaj neustrašivi primer raspali Zaru. I ona se usprotivi svom roditelju, te on naredi da ih oboje vrgnu u najdublje tamnice zamka. Uđe s lancima debeljuškasti mali sluga i odvede ih, naizgled vrlo poplašen i očevidno zaboravivši reči koje je trebalo da izgovori.

Treći čin se odigravao u dvorani zamka i tu se pojavila i Agara, koja je došla da oslobodi zaljubljene i dokrajči Uga. Čuje ga kako dolazi i skriva se, vidi ga kako sipa napitke u dve čaše s vinom i naređuje bojažljivom malom poslužitelju: „Nosi ovo zarobljenicima u ćelije i reci im da stižem i ja.“ Sluga poziva Uga u stranu da mu nešto kaže, a Agara zamenjuje čaše dvema drugima, bezopasnim. „Izmećar“ Ferdinando ih odnosi, a Agara vraća čašu u kojoj je otrov namenjen Roderigu. Ožedneo posle dugog ćurlikanja, Ugo je ispija, gubi razum i posle silnog grabljenja šakama i treskanja nogama, pada kao proštac i umire, dok ga Agara pesmom nesvakidašnje snage i melodije obaveštava šta je učinila.

Bila je to uistinu uzbudljiva scena, iako bi pojedini možda pomislili da će iznenadno rasipanje bujne i duge kose prilično upropastiti efekat zlikovčeve smrti. Publika ga je pozvala da izađe pred zavesu, te se pojavio izuzetno učtivo, vodeći Agar, čije su pevanje svi smatrali divnijim od svega ostalog u predstavi zajedno.

Četvrti čin je prikazao očajnog Roderiga, već spremnog da se probode nožem zato što mu je rečeno da ga je Zara napustila. Taman kad mu je bodež uza samo srce, pod njegovim

prozorom neko kreće da peva divnu pesmu kojom ga obaveštava da mu je Zara verna, ali je u opasnosti, a on je može spasti ukoliko to hoće. Dobačen mu je ključ koji otvara vrata i on u navali snage kida i zbacuje lance, te juri odatle da nađe i izbavi svoju milu dragu.

Peti čin je otvorila burna scena između Zare i Don Pedra. On traži od nje da stupi u samostan, ali ona ni da čuje za to, te je, nakon dirljivog preklinjanja, već gotova da se onesvesti, no tad uleće Roderigo i zahteva njenu ruku. Don Pedro ga odbija jer nije bogat. Strahovito viču i gestikuliraju, ali ne mogu da se saglase, i u trenu kad Roderigo hoće da odnese iznurenu Zaru, ulazi onaj bojažljivi sluga s pismom i torbom od Agare, koja je zagonetno nestala. Agara obaveštava prisutne da mladom paru ostavlja u amanet nebrojeno blago, a Don Pedru groznu sudbinu ukoliko im uskrati sreću. Otvaraju torbu i po pozornici pljušti kiša novca sve dok je čitavu ne posreبری sjajem. To u potpunosti smekšava „strogog roditelja“. Pristaje ne pisnuvši, svi se pridružuju radosnom pripevu i zavesa pada dok zaljubljeni kleče da bi primili Don Pedrovo blagoslov, u najromantičnijim otmenim pozama.

Usledio je gromoglasan aplauz, no tu se neočekivano prekide jer je ležaj koji je zamenjivao lože iznenada popustio i ućutkao poletnu publiku. Roderigo i Don Pedro poleteše u pomoć, te su sve gledateljke spasene bez povreda, premda mnoge nisu mogle da progovore od smeha. Uzbudjenje nije bilo čestito ni splaslo kad se pojavila Hana s porukom da „gospođa Marč čestita i pita da l' bi dame sišle na večeru“.

Ovo je bilo iznenađenje čak i za glumice, a kad su videle sto, samo su se zgledale sa ushićenom zapanjenošću. Jeste ličilo na mamu da pripremi malu čast, ali za nešto ovako fino nije se čulo još od minulih dana obilja. Bilo je tu sladoleda, štavise dve činije, s ružičastim i belim, i torte, i voća, i zamamnih francuskih bombona, a na sredini stola stajala su četiri ogromna buketa cveća iz staklenika.

To ih je načisto oborilo s nogu, te su prvo piljile u sto, a onda u majku, koja je izgledala kao da neizmerno uživa u tome.

„Jesu li to donele vile?“, upita Ejmi.

„Deda Mraz“, reče Bet.

„Majka je.“ I Meg se osmehnu svojim najumilnijim osmehom, uprkos sivoj bradi i belim obrvama.

„Strina Marč je dobila napad dobrote i poslala večeru“, uzviknu Džo u iznenadnom nadahnuću.

„Svi odgovori su netačni. Ovo je poslao stari gospodin Lorens“, uzvratu gospođa Marč.

„Deda mladog Lorensa! Otkud mu je, pobogu i zaboga, tako nešto dunulo u glavu? Mi ga ne poznajemo!“, kliknu Meg.

„Hana je ispričala jednoj njegovoj služavki za vaš izlet s doručkom. On je čudan stari gospodin, ali to mu je bilo drago. Poznao se s mojim ocem pre mnogo godina, te mi je danas po podne poslao učtivu poruku, izjavivši kako se nada da ću mu dozvoliti da iskaže svoja prijateljska osećanja prema mojoj deci tako što će poslati nekoliko sitnica u čast današnjeg dana. Nisam mogla da odbijem, pa tako imate večeras malu gozbu da nadoknadite onaj hleb i mleko za doručak.“

„To mu je taj dečak ubacio u glavu, znam da je tako! On je kolosalan tip i volela bih da se sprijateljimo. Izgleda kao da bi mu bilo drago da nas upozna, ali se stidi, a Meg je tako užtogljena da mi ne dozvoljava da mu se obratim kad se sretnemo u prolazu“, reče Džo dok su tanjiri kružili a sladoled iščezavao, uz mnoga zadovoljna „ah“ i „oh“.

„Misliš na one ljude koji stanuju u velikoj kući do vas, je li?“, upita jedna mlada gošća. „Moja majka poznaje starog gospodina Lorensa, ali kaže da je vrlo ponosit i ne voli da se druži sa susedima. Unuka drži pod ključem, onda kad ne jaše ili ne šeta sa učiteljem, i tera ga da mnogo uči. Zvale smo ga na naše slavlje, ali nije došao. Majka kaže da je veoma fin, mada se nama devojkicama nikad ne obraća.“

„Jednom nam je pobjegla mačka, pa nam ju je vratio, i razgovarali smo preko ograde i kolosalno se ispričali, sve o kriketu i tako dalje, ali je video da dolazi Meg, pa se udaljio. Namjeravam da ga jednog dana upoznam jer mu je potrebno zabave, ubeđena sam da mu je potrebno“, kaza Džo.

„Meni se sviđa njegovo vaspitanje i deluje mi kao mali gospodin, pa nemam primedbe na to da se upoznate ukoliko se ukaže propisna prilika. Lično je doneo cveće i pozvala bih ga da uđe da sam bila sigurna u to šta se zbiva na spratu. Izgledao je baš čežnjivo dok je odlazio, jer se čulo vaše ludovanje, a on ga sam očigledno nema baš nimalo.“

„Hvala nebesima što ga nisi zvala, majko!“, zasmeha se Džo pogledavši u svoje čizme. „Ali odigraćemo nekad neku drugu predstavu, pa će *moći* da je gleda. Možda će nam pomoći i u glumi. Zar ne bi to bilo opako?“

„Nikad pre nisam imala tako fin buket! Kako je lep!“ Meg je zagledala svoje cveće s velikim interesovanjem.

„Jeste ljupko cveće, ali Betine ruže su meni milije“, reče gospođa Marč mirišući napola uvelu kiticu za pojasom.

Bet se privi uz nju i tiho šapnu: „Volela bih da mogu da pošaljem svoje cveće ocu. Bojim se da mu Božić nije tako veseo kao nama.“

III

Mladi Lorens

„Džo! Džo! Gde si ti?“ , povika Meg u podnožju tavanskih stepenica.

„Ovde!“ , odgovori odozgo prozuckao glas, a Meg, ustrčavši uz njih, zateče sestru kako jede jabuke i plače nad *Naslednikom Retklifa*¹¹, umotana u jorgan na tronožnom divanu kraj sunčanog prozora. Bilo je to Džoino najdraže utočište i tu je volela da se povuče sa pet-šest jabuka kožara i nekom lepom knjigom, pa da uživa u tišini i društvu pacova ljubimca koji je živeo u blizini i nije mu baš ni najmanje smetala. Kad se pojavila Meg, Grebucko je šmugnuo u rupu. Džo otrese suze sa obrazâ i pričekâ da čuje vest.

„Kakva zabava! Gledaj samo! Prava-pravcata pozivnica od gospođe Gardiner za sutra uveče!“ , uzviknu Meg razmahujući dragocenim papirom, a potom krenu da ga čita s detinjastim oduševljenjem.

„Gospođa Gardiner radovala bi se da vidi gospođicu Marč i gospođicu Džozefinu na maloj igranci povodom Nove godine. Mama je voljna da nas pusti, nego – šta da *obučemo*?“

---

¹¹ Roman engleske književnice Šarlot Meri Jang (1823–1901) koji je od 1853. do 1878. doživeo dvadeset tri izdanja i bio prodavaniji od dela Dikensa i Tekerija.

„Koja je svrha tog pitanja kad znaš da ćemo obući one puplinske haljine jer ništa drugo i nemamo?“ , odgovori Džo punim ustima.

„Kad bih samo imala svilenu!“ , uzdahnu Meg. „Majka kaže da ću možda moći da je dobijem kad mi bude osamnaest godina, ali čekati dve godine, to je čitava večnost.“

„Ubeđena sam da naše puplinske haljine izgledaju kao svilene i sasvim su nam fine. Tvoja je kao nova, ali zaboravila sam da je moja progorela i iscepana; šta da radim? Progoretina se grozno primećuje i ne mogu nikako da je uklonim.“

„Moraćeš da sediš što nepomičnije i da kriješ leđa; sprema je kako treba. Ja ću staviti na kosu novu traku i mama će mi pozajmiti svoj biserni brošić, a nove cipele su mi slatke, pa i rukavice mogu da prođu iako nisu onako fine kako bih volela.“

„Moje su upropašćene od limunade, a ne mogu da kupim nove, pa ću morati bez njih“ , reče Džo, koja se nikad nije mnogo uzbuđivala zbog odeće.

„Moraš imati rukavice, inače ne idem“ , odlučno viknu Meg. „Rukavice su važnije od svega drugog. Bez njih ne možeš da igraš, a ako ne igraš, propašću u zemlju od stida.“

„Onda ću mirovati.“

„Ne možeš da tražiš od majke nove, preskupe su, a ti si krajnje nebrizljiva. Kad si upropastila one, rekla je da ne bi trebalo da ti kupi više nijedne ove zime. Zar ne možeš da ih osposobiš?“ , zabrinuto upita Meg.

„Mogu da ih držim skupljene u krilu, pa niko neće znati koliko su uflekane. Jedino tako. Ne, evo kako možemo: da obe navučemo po jednu dobru, a da držimo u ruci po jednu lošu. Shvataš?“

„Šake su ti veće od mojih i užasno ćeš mi rastegnuti rukavice...“ , zausti Meg, kojoj su rukavice bile slaba tačka.

„Onda ću bez njih. Baš me briga šta će ko reći!“ , viknu Džo i dohvati svoju knjigu.

„Možeš da je uzmeš, možeš! Samo nemoj da je uflekaš i ponašaj se lepo, kad te molim. Ne drži ruke na leđima, nemoj da piljiš, nemoj da govoriš 'Kristifora mu Kolumba!', važi?“

„Ne brini zbog mene. Biću sva na note i neću se uvaljivati ni u kakve neprilike ako mogu da ih izbegnem. Idi sad i odgovori na svoj poziv, a mene pusti da dovršim ovu sjajnu priču.“

Tako Meg ode da „prihvati sa zahvalnošću“, da pregleda svoju haljinu i radosno pevajući prišije svoj jedini karner od prave čipke, a Džo je za to vreme pročitala priču, pojela četiri jabuke i malo se poigrala praveći rusvaj s Grebuckom.

Na novogodišnje večerice salon je bio pust pošto su dve mlade devojčice izigravale lične služavke, a dve starije bile unete u životno važni posao „spremanja za proslavu“. Koliko god da su im toalete bile jednostavne, bilo je tu silnog trčkanja gore-dole, smeha i priče, a u jednom trenutku kućom se proširio jak miris spržene kose. Meg je htela nekoliko kovrdžica oko lica, pa se Džo poduhvatila da joj stisne vrelim mašicama uvojke namotane na hartijice.

„Da li bi trebalo da se toliko dimi?“, upitala je Bet sa svoje osmatračnice na krevetu.

„To isparava vlaga“, odgovorila je Džo.

„Kakav čudan miris! Kao spaljeno perje“, primetila je Ejmi zaglađujući s nadmoćnim izrazom lica sopstvene ljupke kovrdže.

„Tako, a sad ću da skinem papiriće, pa ćeš ugledati oblak loknica“, kazala je Džo spuštajući mašice.

Papire jeste skinula, ali nije se pojavio nikakav oblak loknica, pošto se s papirom odvojila i kosa, pa je prestravljena frizerka spustila pred svoju žrtvu niz sprženih smotuljaka.

„O, o, o! Šta si to uradila? Upropastila si me! Ne mogu da idem! Moja kosa, o, moja kosa!“, zalelekalala je Meg, sa očajanjem gledajući neravne oprljene froncle na čelu.

„Takav sam ti ja maler! Nije trebalo od mene da tražiš da to radim. Uvek sve pokvarim. Od srca izvini, ali gvožđe je bilo prevruće, pa sam tako ubrljala“, jekнула je sirota Džo, premeravajući male crne palačinke sa suzama kajanja.

„Nije ništa upropašćeno. Samo je našušuri i veži traku tako da ti krajevi malo pređu na čelo, i izgledaće kao da je po

poslednjoj modi. Videla sam mnoge devojke da tako rade“, kaza Ejmi tešeći je.

„Tako mi i treba kad hoću da budem fina. Bolje da nisam dirala kosu“, mrzovoljno uzviknu Meg.

„I ja to mislim, bila je tako glatka i lepa. Ali brzo će ti opet izrasti“, reče Bet, pa priđe da poljubi i uteši ostriženu ovčicu.

Posle raznoraznih sitnijih nezgoda, Meg je konačno bila gotova, a udruženim snagama čitave porodice dignuta je i Džoina kosa i haljina se našla na njoj. Izgledale su sasvim lepo u svojim jednostavnim opremama, Meg u srebrnastodrap haljini i sa trakom za kosu od plavog pliša, čipkanim karnerima i bisernim brošem. Džo u boji trule višnje s krutim, muškim platnenim okovratnikom i dve bele hrizanteme kao jednim ukrasom. Obe su navukle po jednu lepu svetlu rukavicu, a ponele po jednu uprljanu, i efekat su sve ukućanke proglasile „potpuno neusiljenim i otmenim“. Megine cipelice s visokom potpeticom bile su vrlo tesne i bolno su je žuljale, mada to ne bi priznala, a Džoinih devetnaest ukosnica kao da su bile zabodene pravo u glavu, što joj nije bilo baš prijatno, ali bože moj, bićemo elegantne ili ćemo umreti.

„Lepo se provedite, dušice!“, kaza gospođa Marč dok su sestre profinjeno kretale stazom. „Ne jedite mnogo na večeri i pođite u jedanaest, kad budem poslala Hanu po vas.“ Kako je kapija zveknula za njima, tako sa prozora viknu neki glas:

„Devojke, devojke! *Da li ste* obe ponele fine džepne maramice?“

„Jesmo, jesmo, fine-fincate, a Meg je svoju i namirisala kolonjskom vodom“, povika Džo, pa kad su produžile, dodade uz smeh: „Stvarno verujem da bi mama to pitala i kad bismo bežale od zemljotresa.“

„To je jedna od njenih aristokratskih sklonosti, i sasvim na mestu, jer prava dama uvek se poznaje po urednoj obući, rukavicama i maramici“, odvrati Meg, koja je i sama imala i te koliko malih „aristokratskih sklonosti“.

„Ne zaboravi sad da kriješ tu oštećenu cviklu, Džo. Je li mi pojas kako treba? I da li mi kosa izgleda *mnogo* strašno?“,

reče Meg kad se nakon dužeg licanja obrnula od ogledala u garderobi gospođe Gardiner.

„Znam da ću zaboraviti. Ako vidiš da radim bilo šta pogrešno, samo mi namigni da me podsetiš, važi?“ odvrati Džo cimnuvši okovratnik i na brzinu prešavši rukama po kosi.

„Ne, nije damski namigivati. Ako nešto bude pogrešno, izdići ću obrve, a klimnuću glavom ako se držiš kako treba. Sad ispravi rame i hodaj sitnim koracima, i nemoj se rukovati ako te nekome predstave. To se ne pristoji.“

„Kako ti to naučiš sva ta pravila ponašanja? Ja nikako ne uspevam. Jelda je ova muzika vesela?“

Pošle su dole, osećajući se za trun bojažljivo pošto su retko išle na slavlja, te je ovaj mali skup, koliko god bio neformalan, za njih predstavljao događaj. Gospođa Gardiner, dostojanstvena stara dama, ljubazno ih je dočekala i predala ih najstarijoj od svojih šest kćeri. Meg je poznavala Sali i vrlo brzo se opustila, ali Džo, koja nije mnogo marila za devojke i devojčake prazne priče, stajala je po strani, brižljivo okrenuvši leđa ka zidu, i osećala se kao ždrebe u cvećnjaku. Pet-šest druželjubivo raspoloženih momaka razgovaralo je na drugom kraju sobe o klizaljicama, pa je žudela da ode i pridruži im se jer je klizanje spadalo među radosti njenog života. Telegrafski je uputila svoju želju Meg, ali obrve su odskočile tako alarmantno da se nije usudila ni da se makne. Niko joj nije prilazio da porazgovara, a grupe su se rasipale jedna po jedna i na kraju je ostala sama. Nije mogla da prošvrlja i zabavi se, pošto bi se tako videla izgorela cvikla, pa je prilično ucveljeno zurila u ljude sve dok nije počela igranka. Meg je odmah pozvana, te su tesne cipelice skakutale tako žustro da niko ne bi naslutio kakav bol sa osmehom trpi ona što ih nosi. Džo je ugledala nekog krupnog ridokosog mladića kako se bliži njenom uglu, pa iz straha da je naumio da je angažuje za igru, šmugnu u jednu nišu sa zavesama, s namerom da odatle viri i zabavlja se na miru. Nažalost, još jedna sramežljiva osoba beše odabrala isto to skrovište, jer kako je zavesa pala iza nje, tako se Džo našla oči u oči s „mladim Lorensom“.